

ları arasında yaptırılmıştır. 1816-1831 yılları arasında vezirlik rütbesiyle Bağdat valiliği yapan Dâvud Paşa âlim, âdil ve zâhid bir kimse olduğundan "Âsafî'z-zamân" (zamanın veziri) lakabıyla anılmış ve camiye de bundan dolayı Âsafîye Camii denilmiştir. İki kubbeli ve çifte minareli olarak tuğladan inşa edilen cami, tekmeden kalan türbeyle birlikte kare bir plana sahiptir. 1964 yılında köprü'nün genişletilmesi sebebiyle kuzeybatıdaki minaresi yıkılarak diğer minaresine ikinci bir şerefe eklenmiştir. Daha sonraki tamirlerde de kubbelerle son cemaat yeri, revaklar ve cephe süslemeleri yenilenmiştir.

Müstansırıyye Medresesi'ne kadar uzanan avlunun kuzey ve batısında aynalı tonoz örtülü yapılarla abdest alma yerleri bulunmaktadır. Düz beton tavanla örtülü yeni son cemaat yerinden üç kapıyla harime geçilir. Orta kapı üzerinde dört beyitlik çinili inşa kitâbesi yer almaktadır. Ortadan geniş bir kemerle ikiye bölünen harim kısmı dokuz metre çapında iki kubbeyle örtülüdür. Kubbe kalın duvar-pâye sisteminin taşıdığı kemerler ve pandantiflere oturtulmuştur. Altta ikişer, üstte birer penceresi bulunan duvarların iki metre yüksekliğe kadar olan kısımları mermer kaplanmış, yukarı kısımları kireçle sıvanmıştır. Kible duvarında olması gereken mihrap nişi, mekânı ikiye bölen kemerin duvarın orta hizasına rastlayan ayağına açıldığından, cemaatle kılınan namazlarda iki saflık bir alan kullanılmaz durumdadır. İç mimaride mihrap çinilerinin ve pandantiflerdeki baklava mo-

tiflerinin dışında süslemeye yer verilmemiştir. Ahşap minber sade ve basittir. Pâyeler arasında harimi üç taraftan saran mahfil yeni yapılmıştır. Dış cephelerdeki geometrik tuğla süslemelerle kubbeler ve minaredeki mozaik çiniler bölgedeki sanat geleneğinin etkisini taşımaktadır.

Âsafîye Camii, mihrap konumundaki aksaklık dışında, Dicle'nin kıyısında ferah mekânı ile Bağdat mimarisine değişik bir plan anlayışı getiren güzel bir Osmanlı eseridir.

BİBLİYOGRAFYA :

Mahmûd Şükrî el-Âlûsî, *Târîhu mesâcidi Bağdâd ve âşâruhâ*, Bağdat 1346, s. 28; Ya'kûb Serkîs, *Mebâhişü 'Irâkıyye*, Bağdat 1948, I, 167-169; Abdülazîz Süleyman Newâr, *Dâvud Başâ: Vâlî Bağdâd*, Kahire 1388/1968, s. 301; Y. İbrâhim es-Sâmerrâî, *Târîhu mesâcidi Bağdâdi'l-hadîse*, Bağdat 1977, s. 266; Abdüsse-lâm Uluçam, *Irak'ta Türk Mimarî Eserlerinin Gelişmesi* (doktora tezi, 1983), Atatürk Üniv. Fen-Ed. Fak., s. 115-118.

ABDÜSSELÂM ULUÇAM

ÂSAFNÂME

(آصفنامه)

Osmanlı sadrazamlarından
Lutfi Paşa'nın (ö. 1564)
Osmanlı devlet teşkilâtına
dair risâlesi.

Lutfi Paşa eserin yazılış sebebinden bahsederken, sadârete geldiğinde devlet teşkilâtını karışık bulduğunu, kanun ve nizamların eski dönemlerden farklı uygulandığına şahit olduğunu, bu yüzden kendisinden sonra iş başına geçecekler faydalı olmak üzere tecrübesine ve görüş işittiklerine dayanarak bu risâleyi kaleme aldığını söyler.

Eser bir giriş ve dört bölüm halinde düzenlenmiştir. Lutfi Paşa, girişte, saraya intisabını ve daha önceki hizmetlerini anlattıktan sonra birinci bölümde vezîriâzamların vasıflarından, padişahla, devlet erkânı ve halkla olan münasebetlerinden; ikinci bölümde kara ve deniz seferlerinin öneminden; üçüncü bölümde hazinenin idaresinden ve emeklilikle ilgili hususlardan; dördüncü bölümde de yer yer müşahhas örnekler vererek reâyânın düzenli bir şekilde korunması gerektiğinden, tatar*lar, seyyid* ve şerif*ler gibi bazı zümrelerin durumlarından bahsetmektedir.

Lutfi Paşa, en önemli eseri sayılan ve ifadesinden, sadâretten ayrıldıktan son-

Âsafnâme'nin ilk sayfası (TSMK, Hazine, nr. 379)

ra kaleme alındığı anlaşılan bu risâlede oldukça sade bir üslup içinde konuları ele almış, bir taraftan Osmanlı teşkilât ve teşrifatı hakkında genel kaide-leri anlatırken diğer taraftan aksayan hususları ve kendi döneminde yaptığı işleri -biraz da kendisini överek- kaydetmiştir. Osmanlılar'da bu konuda yazılan ilk eserlerden olması, ayrıca sadrazamlık gibi yüksek mevkide bulunan bir kimsenin fikir ve tecrübelerini yansıtmaya dolayısıyla eser üzerinde önemle durulmuştur.

Âsafnâme'nin İstanbul ve Avrupa kütüphanelerinde aralarında hayli farklılık bulunan birçok yazma nüshası vardır (İÜ Ktp., TY, nr. 786; ayrıca bk. Karatay, II, 306). Bazıları tenkitli neşir olmak üzere çeşitli baskıları da yapılmıştır. Bunların en önemlileri şunlardır: R. Tschudi, *Das Âsafnâme des Lutfi Pascha* (tenkitli metin ve Almanca trc., Berlin 1910, XXI+33+45 sayfa); *Âsafnâme* (Ali Emîrî'nin önsözü ile, İstanbul 1326); Ahmet Uğur, "Âsafnâme-i Vezir Lutfi Paşa" (tenkitli metin, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi, Ankara 1980, IV, 243-258).

BİBLİYOGRAFYA :

Karatay, *Türkçe Yazmalar*, II, 306; Ahmet Uğur, *Lutfi Paşa - Âsafnâme*, Ankara 1982; a.mlf., "Âsaf-nâme-i Vezir Lutfi Paşa", *AÜİFD*, sy. 4 (1980), s. 243-258; Babinger (Üçok), s. 90-91; M. Fuad Köprülü, "Lutfi Paşa", *TM*, I (1925), s. 119-150; B. Lewis, "Ottoman Observers of Ottoman Decline", *IS*, I/1 (1962), s. 71-74; M. Tayyib Gökbilgin, "Lutfi Paşa", *İA*, VII, 99-100.

MEHMET İPŞİRLİ

ASÂKİR-İ HAK

(bk. CÜNDULLAH).

Âsafîye Camii - Bağdat

